

Nr 39

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjömanslagen den 30 juni 1952, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 september 1962 dagtecknad proposition, nr 178, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530); samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 34 § sjölagen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådana ändringar i sjömanslagen att den utländska arbetskraften i den svenska handelsflottan — omkring 1/3 av hela antalet ombordanställda — likställes med svenska sjömän såvitt gäller vissa i sjömanslagen lagfästa förmåner av social karaktär. De förmåner, som beröres av det framlagda förslaget, avser rätt till sjuklön vid arbetsoförmåga, tillläggslönen till avliden sjömans efterlevande, fri hemresa efter längre tids tjänstgöring samt vid sjukdom, fri sjukvård under viss tid i utlandet samt fri hemresa och ersättning för förlust av personlig egendom vid fartygs förolyckande. De nuvarande grunderna för kostnadsfördelningen mellan staten och redarna rubbas ej av förslaget. I anslutning till ändringarna i sjömanslagen föreslås en mindre jämkning i sjölagen.

Författningsförslagen är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag**om ändring i sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530)**

Härigenom förordnas, *dels* att 87 § sjömanslagen den 30 juni 1952 skall upphöra att gälla, *dels* att 18, 24, 26, 28, 41 och 42 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***18 §.**

Lön utgår — — — — — resan anträdde.
Lönen löper — — — — — inrikes fart.

Sjöman är ej berättigad till lön för tid, då han utan laga skäl håller sig från tjänsten, eller då han till följd av sjukdom eller skada, som han förtegit vid tjänstens antagande, är oförmögen till tjänstgöring. Ej heller äger han åtnjuta lön för tid, då han är satt ur stånd att tjänstgöra till följd av sjukdom eller skada, som han ådragit sig uppsåtligen eller genom grovt vållande. Vad sist är stadgat gäller dock ej, där *sjömannen är svensk och arbetsförmågan* uppkommit till följd av könssjukdom.

Sjöman är ej berättigad till lön för tid, då han utan laga skäl håller sig från tjänsten, eller då han till följd av sjukdom eller skada, som han förtegit vid tjänstens antagande, är oförmögen till tjänstgöring. Ej heller äger han åtnjuta lön för tid, då han är satt ur stånd att tjänstgöra till följd av sjukdom eller skada, som han ådragit sig uppsåtligen eller genom grovt vållande. Vad sist är stadgat gäller dock ej, där *arbetsförmågan* uppkommit till följd av könssjukdom.

Om förlust — — — — — i 33 §.

Vid beräkning — — — — — trettio dagar.

24 §.

Dör sjöman, — — — — — till bestämmelseorten.

Var sjömannen svensk och efterlämnade han hustru eller barn under sexton år, skall till de sålunda efterlevande utgå tilläggslön för en månad, såframt hans död inträffat medan han var i redarens tjänst eller å tid, då han var berättigad till lön jämlikt 18 § andra stycket andra punkten. I sistnämnda fall må dock avdragas vad utbetalts eller skall utbetalas jämlikt berörda stadgande.

Efterlämnade sjömannen hustru eller barn under sexton år, skall till de sålunda efterlevande utgå tilläggslön för en månad, såframt hans död inträffat medan han var i redarens tjänst eller å tid, då han var berättigad till lön jämlikt 18 § andra stycket andra punkten. I sistnämnda fall må dock avdragas vad utbetalts eller skall utbetalas jämlikt berörda stadgande.

26 §.

Vill svensk sjöman, som i utlandet avgår från sin tjänst, resa till sin hemort här i riket, skall av kostna-

Avgår sjöman å fartyg i utrikes fart från sin tjänst i annat land än där han är bosatt och vill han resa

¹ Senaste lydelse av 41 §, se SFS 1961:211.

(Gällande lydelse)

den för resan med underhåll hälften bestridas av statsmedel och hälften gäldas av redaren, såframt sjömannen varit i tjänst å fartyget eller hos redaren två år i följd och icke haft tillfälle att lämna tjänsten i svensk hamn under det senast förflutna året. Beräknas fartyget inom sex månader uppnå hamn, från vilken hemresan kan ordnas med avsevärt mindre kostnad eller omgång, är sjömannen ej berättigad till fri hemresa med mindre han kvarstår i tjänsten tills fartyget uppnår sådan hamn. Vill sjöman, som uppsäger tjänsteavtalet eller begär entledigande, erhålla fri hemresa, skall han samtidigt göra framställning därom.

Hemresan skall ordnas av svenske konsuln eller, om svensk konsul icke finnes å platsen, av befälhavaren. Ordnas hemresan av konsuln, skall befälhavaren på begäran ställa säkerhet för redarens andel. Kan åt sjömannen inom skälig tid beredas tjänst å fartyg, som är bestämt till Sverige eller till ort varifrån han bekvämligen kan resa hem, är han pliktig att antaga tjänsten, såframt hans hälsotillstånd medgiver det och han anställes i egenskap motsvarande den, vari han förut varit anställd, och på lika förmånliga villkor.

Om förlust — — — — — i 33 §.

28 §.

Kostnaden för — — — — — i tjänsten.

Är sjöman sjuk eller skadad vid tjänsteförhållandets upphörande, äger han, med de undantag som följa av tredje och fjärde styckena, jämväl därefter åtnjuta vård på redarens bekostnad, dock icke utöver sex veckor eller, om han är svensk och vårdas utom riket, tolv veckor. Tiden räknas från dagen för avmönstringen eller, om avmönstring icke ägt rum, från den dag fartyget gått vidare. Är sjömannen svensk och avskedas han jämlikt 32 § eller lider han

till sin hemort, skall av kostnaden för resan med underhåll hälften bestridas av statsmedel och hälften gäldas av redaren, såframt sjömannen varit i tjänst å fartyget eller hos redaren två år i följd och icke haft tillfälle under det senast förflutna året att lämna tjänsten i det land där han är bosatt. Beräknas fartyget inom sex månader uppnå hamn, från vilken hemresan kan ordnas med avsevärt mindre kostnad eller omgång, är sjömannen ej berättigad till fri hemresa med mindre han kvarstår i tjänsten tills fartyget uppnår sådan hamn. Vill sjöman, som uppsäger tjänsteavtalet eller begär entledigande, erhålla fri hemresa, skall han samtidigt göra framställning därom.

Hemresan skall ordnas av svenske konsuln eller, om svensk konsul icke finnes å platsen, av befälhavaren. Ordnas hemresan av konsuln, skall befälhavaren på begäran ställa säkerhet för redarens andel. Kan åt sjömannen inom skälig tid beredas tjänst å fartyg, som är bestämt till det land där han är bosatt eller till ort varifrån han bekvämligen kan resa hem, är han pliktig att antaga tjänsten, såframt hans hälsotillstånd medgiver det och han anställes i egenskap motsvarande den, vari han förut varit anställd, och på lika förmånliga villkor.

Är sjöman sjuk eller skadad vid tjänsteförhållandets upphörande, äger han, med de undantag som följa av tredje och fjärde styckena, jämväl därefter åtnjuta vård på redarens bekostnad, dock icke utöver sex veckor eller, om han vårdas inom annat land än där han är bosatt, tolv veckor. Tiden räknas från dagen för avmönstringen eller, om avmönstring icke ägt rum, från den dag fartyget gått vidare. Avskedas sjömannen jämlikt 32 § eller lider han vid av-

(Gällande lydelse)

vid avgången från tjänsten av sjukdom eller skada av beskaffenhet att kunna föranleda avsked, är han dessutom berättigad till fri resa med underhåll till sin hemort *här i riket*. Skall resan företagas *från utlandet*, är sjömannen dock pliktig att antaga tjänst å annat fartyg enligt vad i 26 § andra stycket stadgas.

Har sjömannen vid tjänstens antagande förtegat sjukdomen eller skadan, är han pliktig att själv bekosta vården och är icke berättigad till fri hemresa. Detsamma gäller, där han ådragit sig sjukdomen eller skadan uppsåtligen eller genom grovt vållande, dock icke där *sjömannen är svensk och sjukdomen är könssjukdom*.

Kvarlämnas i utlandet svensk sjöman, som lider av könssjukdom i smittsamt skede, skall kostnaden för sjukhusvård, läkarbehandling och läkemedel för tiden efter det hans anställning upphört bestridas av statsmedel.

(Föreslagen lydelse)

gången från tjänsten av sjukdom eller skada av beskaffenhet att kunna föranleda avsked, är han dessutom berättigad till fri resa med underhåll till sin hemort. Skall resan företagas *från annat land än där han är bosatt*, är sjömannen dock pliktig att antaga tjänst å annat fartyg enligt vad i 26 § andra stycket stadgas.

Har sjömannen vid tjänstens antagande förtegat sjukdomen eller skadan, är han pliktig att själv bekosta vården och är icke berättigad till fri hemresa. Detsamma gäller, där han ådragit sig sjukdomen eller skadan uppsåtligen eller genom grovt vållande, dock icke där sjukdomen är könssjukdom.

Kvarlämnas sjöman, som lider av könssjukdom i smittsamt skede, *i annat land än där han är bosatt*, skall kostnaden för sjukhusvård, läkarbehandling och läkemedel för tiden efter det hans anställning upphört bestridas av statsmedel.

41 §.

Går fartyget — — — — — sjöförklaringen avgivits.

Blir sjöman — — — — — åtnjuter lön.

Upphör till följd av fartygets förolyckande *svensk sjömans anställning*, äger han rätt att erhålla fri resa med underhåll till sin hemort *här i riket* så ock lön under resan i den mån sådan ej utgår enligt andra stycket. Kostnaden för sjömans hemresa med underhåll skall bestridas av statsmedel. Skall resan företagas *från utlandet*, är *sjömannen* dock pliktig att antaga tjänst å annat fartyg enligt vad i 26 § andra stycket stadgas.

Upphör *sjömans anställning till följd av fartygets förolyckande*, äger han rätt att erhålla fri resa med underhåll till sin hemort så ock lön under resan i den mån sådan ej utgår enligt andra stycket. Kostnaden för sjömans hemresa med underhåll skall bestridas av statsmedel. Skall resan företagas *från annat land än där sjömannen är bosatt*, är han dock pliktig att antaga tjänst å annat fartyg enligt vad i 26 § andra stycket stadgas.

42 §.

För förlust av personlig egendom vid fartygets förolyckande eller till följd av sjöröveri eller av brand eller annat haveri, som drabbat fartyget, är *svensk sjöman* berättigad att erhålla ersättning av redaren enligt grunder, som Konungen fastställer.

För förlust av personlig egendom vid fartygets förolyckande eller till följd av sjöröveri eller av brand eller annat haveri, som drabbat fartyget, är *sjöman* berättigad att erhålla ersättning av redaren enligt grunder, som Konungen fastställer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 34 § sjölagen

Härigenom förordnas, att 34 § sjölagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

34 §.

Befälhavaren vare — — — — — kunna medtagas.

Konungen äger *under förutsättning av ömsesidighet* förordna, att förpliktelse som i första stycket sägs skall gälla jämväl i avseende å befälhavare eller sjöman från annat land, hans aska eller efterlämnade effekter.

Konungen äger förordna, att förpliktelse som i första stycket sägs skall gälla jämväl i avseende å befälhavare eller sjöman från annat land, hans aska eller efterlämnade effekter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

I samband med propositionen har utskottet haft att behandla de i anledning av densamma väckta motionerna nr 749 i första kammaren av herr *Gorthon m. fl.* och nr 904 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Göteborg *m. fl.* I motionerna, vilka är likalydande, hemställes att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i sjömanslagen med den ändringen att 26 § första stycket erhåller nedannämnda såsom motionärernas förslag betecknade lydelse:

(Propositionens förslag)

(Motionärernas förslag)

Avgår sjöman å fartyg i utrikes fart från sin tjänst i annat land än där han är bosatt och vill han resa till sin hemort, skall av kostnaden för resan med underhåll hälften bestridas av statsmedel och hälften gäldas av redaren, såframt sjömannen varit i tjänst å fartyget eller hos redaren två år i följd och icke haft tillfälle under det senast förflutna året att lämna tjänsten i det land där han är bosatt. Beräknas fartyget — — — framställning därom.

Avgår sjöman å fartyg i utrikes fart från sin tjänst i annat land än där han är bosatt eller lämnar han under sådant förhållande fartyg för att åtnjuta semester eller tjänstledighet och vill han resa till sin hemort, skall av kostnaden för resan med underhåll hälften bestridas av statsmedel och hälften gäldas av redaren, såframt sjömannen varit i tjänst å fartyget eller hos redaren aderton månader i följd och icke haft tillfälle under det senast förflutna året att lämna tjänsten i det land där han är bosatt. Beräknas fartyget — — — framställning därom.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1952: 531.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen I: 749.

Den redogörelse, som härefter lämnas för propositionen, upptar endast de huvudsakliga delarna av vad föredragande departementschefen yttrat. I fråga om gällande bestämmelser samt det utredningsförslag som legat till grund för propositionen ävensom remissyttrandena över detta får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Lange, har anfört:

»Under åren efter andra världskriget har den svenska handelsflottan ökat väsentligt i omfattning och undergått betydande strukturella förändringar. Utvecklingen har i fråga om fartygens storlek inneburit en alltmera markerad förskjutning mot större enheter. Beträffande fartygens användning utvisar sjöfartsstatistiken att det svenska handelstonnaget i allt högre grad kommit att sysselsättas i fart huvudsakligen mellan utländska hamnar.

Nu berörda förhållanden har även medfört förändringar i fråga om handelsflottans bemanning. Den omständigheten att tonnaget i betydande utsträckning befinner sig i främmande farvatten har helt naturligt liksom den rådande arbetskraftssituationen i Sverige under efterkrigsåren bidragit till den stigande rekryteringen av utlänningar inom svensk handelssjöfart.

Vid tiden för tillkomsten av 1952 års sjömanslag utgjordes bemanningen i den svenska handelsflottan till en fjärdedel av utländska sjömän. I dag tio år senare har andelen utländska sjömän vuxit ytterligare något och utgör omkring en tredjedel av hela antalet ombordanställda.

Det är mot bakgrunden av utvecklingstendenserna på det sociala området och det nu tecknade läget i fråga om den utländska arbetskraftens användning inom den svenska sjöfartsnäringen som man får se de framförda önskemålen att utländsk sjöman skall likställas med svensk såvitt gäller vissa i sjömanslagen lagfästa förmåner av social karaktär. Dessa förmåner — sjuklön vid arbetsoförmåga till följd av könssjukdom, tilläggslohn till avliden sjömans efterlevande hustru eller barn under 16 år, fri hemresa med underhåll efter längre tids tjänstgöring, tolv veckors fri sjukvård i utlandet (för utländsk sjöman sex veckor), fri hemresa med underhåll vid sjukdom, fri sjukhusvård m. m. i utlandet i händelse av könssjukdom i smittsamt skede samt fri hemresa med underhåll och ersättning för förlust av personlig egendom vid fartygets förolyckande — tillkommer för närvarande endast svensk sjöman. Enligt sjömanslagen kan emellertid Kungl. Maj:t under förutsättning av ömsesidighet förordna att vad som gäller till förmån för svensk sjöman skall tillämpas också beträffande utländsk sjöman. Samtliga förmåner kan alltså redan nu tillerkännas utländsk sjöman, men, efter-

som stadgandet bygger på ömsesidighetsprincipen, endast om sjömannens hemland ger svensk sjöman samma förmåner.

Utvecklingen torde emellertid ha visat att ett fasthållande vid ömsesidighetsprincipen, i varje fall såvitt gäller de aktuella förmånerna, icke synes ägnat att leda till nämnvärda positiva resultat; vägen via avtal om ömsesidighet torde för övrigt överhuvud icke vara framkomlig i fråga om medborgare i länder som saknar handelsflotta. Det bör också beaktas, att huvudskälet för den nuvarande ordningen — vilket torde ha varit att utländska sjömän icke skulle erhålla bättre ställning på svenska fartyg än svenska sjömän i de utländska handelsflottorna — icke synes väga lika tungt då endast få svenska sjömän tjänstgör i främmande länders handelsflottor under det att den svenska handelsflottan sedan en längre tid, såsom framgår av vad tidigare anförts, haft ett mycket starkt inslag av utländsk arbetskraft.

Det förslag om likställighet som nu framlagts har också den innebörden att man övergår från systemet med avtal om ömsesidighet till lagstiftning om likställighet. Förslaget har i det stora hela vunnit gillande vid remissbehandlingen. De invändningar som från några håll, bl. a. sjöfartsstyrelsen och redareföreningen, framförts och som redovisas närmare i det följande i anslutning till de olika lagrummen, hänför sig till frågan om beträffande vissa av de aktuella förmånerna skall uppställas särskilda krav såsom längre tids tjänstgöring i den svenska handelsflottan eller bosättning i de nordiska länderna för att den utländske sjömannen skall bli likställd. I det av utredningsmannen framlagda förslaget har i detta hänseende icke förordats annat än en begränsning i fråga om hemreserätten enligt 26 § sjömanslagen vid avgång från tjänst efter anställning två år i följd på samma fartyg eller hos samma redare. Enligt utredningsförslaget bör annan sjöman än sådan, som är bosatt i de nordiska länderna eller som enligt särskilt förordnande av Kungl. Maj:t likställts med sjömän från de nordiska länderna, anses tillgodosedd om han befordras till anställningsorten eller annan ort dit resan kan ske till motsvarande kostnad. I övrigt har likställighetsprincipen genomförts i förslaget i full utsträckning.

Redan vid 1961 års behandling av den föreliggande frågan framhölls särskilt av riksdagen att de aktuella bestämmelserna avsåg just sådana förmåner som utgår i särskilt bekymmersamma situationer för den enskilde. Det kan finnas anledning att i detta sammanhang ytterligare understryka detta förhållande. Att beträffande förmåner av den natur att det merendels är fråga om ett akut hjälpbehov indela de utländska sjömännen i olika kategorier, såsom ifrågasatts, står icke i överensstämmelse med den grundtanke om arbetskraftens likställdhet som man velat se uttryckt genom reformen. En sådan kategoriindelning skulle kunna ge anledning till samma kritik som riktats mot bestämmelserna i deras nuvarande utformning. Ej heller finnes någon motsvarighet till en sådan differentiering i de stadganden i sjömanslagen som nu tillförsäkrar såväl svensk som utländsk sjöman för-

måner av social karaktär, bl. a. den så sent som förra året införda regeln om likställighet i fråga om rätt till lön under arbetslöshet till följd av fartygets förolyckande. I fråga om hemreserätten enligt 26 § sjömanslagen torde i huvudsak samma synpunkter kunna anläggas; vid stadgandets tillkomst år 1952 befanns hemreserätten vara en utpräglat social förmån. Visserligen föreligger icke här någon omedelbar nödsituation men å andra sidan bör beaktas att för stadgandets tillämpning kräves bl. a. längre tids tjänstgöring, två år i följd, på samma fartyg eller hos samma redare. Med ett villkor av sådan karaktär kan ej heller i detta fall skäl anses föreligga för ett avsteg från likställighetsprincipen.

Jag vill alltså i likhet med det alldeles övervägande antalet remissinstanser tillstyrka en reform i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget. Emellertid anser jag att likställighetsprincipen såvitt gäller de aktuella förmånerna bör accepteras helt, sålunda även i det nyssnämnda fallet där viss begränsning förordats i utredningsförslaget. Principen bör följaktligen vara den att allt sjöfolk på svenska fartyg kommer i åtnjutande av de ifrågakarande förmånerna.

Vad gäller kostnadsfrågan har såväl i utredningsförslaget som vid remissbehandlingen understrukits svårigheten att bedöma den kostnadsökning som kan föranledas av reformen. Från redarehåll har närmare uppgifter till belysning av kostnadsfrågan icke stått att få. Utredningsmannen har icke heller på andra grunder kunnat framlägga något siffermaterial som mera preciserat anger reformens betydelse för rederinäringens omkostnader vid oförändrad kostnadsfördelning mellan näringen och statsverket. Det föreliggande materialet ger dock skäl utgå från att kostnadsökningen för rederinäringen blir förhållandevis måttlig. Utgiftsökningen för statens del vid oförändrade grunder för kostnadsfördelningen har beräknats uppgå till något mer än 40 000 kronor årligen.

Utredningsmannens ståndpunkt att de nuvarande grunderna för kostnadsfördelningen ej bör ändras i detta sammanhang kan jag biträda. Frågan om en eventuell ändring härvidlag bör emellertid såsom socialstyrelsen förordat lämpligen ånyo upptagas i samband med en mera allmän översyn av sjömanslagens bestämmelser. De statliga merutgifterna torde såsom föreslagits i årets statsverksproposition under tredje huvudtiteln få belasta förslagsanslaget 'Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare'.»

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag till sådana ändringar i sjömanslagen att utländska sjömän i den svenska handelsflottan likställas med svenska sjömän såvitt gäller vissa i sjömanslagen lagfästa förmåner av social karaktär. Icke heller har utskottet någon erinran mot den i anslutning härtill föreslagna jämkningen i sjölagen.

Att i samband med dessa förslag till närmare behandling upptaga det i

motionerna I: 749 och II: 904 framställda yrkandet om en generell utvidgning av den i 26 § sjömanslagen reglerade förmånen av fri hemresa efter längre tids tjänstgöring finner utskottet däremot inte lämpligt. Utskottet får därför avstyrka dessa motioner.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 178; samt

B. att förevarande motioner, I: 749 och II: 904, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 november 1962

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell*, fru Carlqvist, fröken Nordström, herrar Enarsson och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herrar Nilsson i Göteborg, Lundberg, Rimmerfors, fru Ekendahl*, herrar Wahrendorff, Carlsson i Huskvarna, Hamilton och Carlsson i Göteborg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.